

طاهره پرتوی

ایستادگی و مقاومت در سیره‌ی حضرت زهرا

دین اسلام آخرین برنامه برای تکامل بشر است که خدا نقشه‌ی آن را در کتاب خود، قرآن رسم نموده است. همچنین پیامبر ﷺ و امامان معصوم ﷺ را مفسر آن قرار داده است. در برابر این گنج بزرگ، دشمنان بزرگی هم وجود داشته است؛ خواه در زمان دعوت به اسلام و تشکیل حکومت اسلامی و خواه در زمان تثبیت و دوام اسلام. سیره‌ی اهل البیت ﷺ به روشنی بیانگر استقامت و ایستادگی آن‌ها در برابر مشکلات و حاکمان جور و ستم است. تلاش‌های بی‌وقفه‌ی امامان، دین اسلام را حفظ و وحدت اسلامی را پایه‌گذاری کرده است. به طور کلی در زندگی همه‌ی انسان‌ها دفاع وجود دارد. هر کس اولویت‌ها و ارزش‌های خاصی را در زندگی مهم می‌داند؛ اما مطمئناً اعتقادات جایگاه ویژه‌ای برای همه دارد، زیرا برنامه‌ی زندگی در سایه‌ی دین و عقاید شکل می‌گیرد. ممکن است مشکل در ابعاد مختلف زندگی به وجود آید. راهکار نجات از مشکل در درون دین است؛ در واقع درک درست و پایبندی به دین راهگشای همه‌ی مشکلات است در این صورت آنچه اهمیت می‌یابد دفاع از اصل دین است که خدشه دار نشود. این مقاله بصورت مختصر به جایگاه ایستادگی و مقاومت حضرت زهرا ﷺ در دفاع از دین اسلام می‌پردازد.

معنای مقاومت

ایستادگی یعنی پایداری، استواری، ثبات، استقامت و مقاومت در برابر امری (دهخدا). معنای مقاومت اینست که انسان یک راهی را انتخاب می‌کند و آن را راه حق می‌داند در این راه شروع به حرکت کند و موانع نتواند او را از حرکت در این راه منصرف کند و متوقف کند (بیانات مقام معظم رهبری، مراسم شب سالگرد رحلت امام خمینی، ۱۳۹۸).

ابعاد مقاومت

ایستادگی و مقاومت در برابر مشکلات در ابعاد گوناگونی صورت می‌گیرد. مشکلات اعتقادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، نظامی و... در برابر حکومت اسلام صف کشیده است. در مقابله با این مشکلات دفاع و مقاومت هم باید از جنس خود مشکل باشد. بنابراین ابعاد مقاومت نیز هم نام خود مشکل است: مسأله ابعاد مقاومت را شکل می‌دهد مسأله مقاومت اعتقادی، سیاسی، اقتصادی و... .

حضرت زهرا ﷺ اسوه‌ی مقاومت

ابزارهای مقاومت حضرت زهرا ﷺ عبارتند از:

۱- دشمن شناسی (درک تفکر دشمن و دفاع مناسب)

پس از رحلت پیامبر ﷺ با وقوع ماجرای سقیفه در مسیر حکومت اسلامی انحراف بوجود آمد. حضرت زهرا ﷺ مسأله‌ی فدک را که حق مسلم ایشان بود دستاویز قرار دادند تا به وسیله‌ی آن چهره‌ی واقعی خلیفه را برای مردم آشکار کنند. به صورت کاملاً مختصر به این ماجرا اشاره می‌شود: پس از رحلت پیامبر ﷺ خلیفه حق فدک را از حضرت زهرا ﷺ سلب کرد. حضرت زهرا ﷺ ابوبکر را مؤاخذه می‌کند که چرا کارگران مرا از ملک شخصی‌ام که پدرم به من بخشیده بیرون کرده‌ای؟ ابوبکر درخواست کرد «شاهد بیاور». حضرت زهرا ﷺ شاهد می‌آورند و بیشان کاغذ تأیید اینکه فدک حق حضرت زهرا ﷺ است نوشته می‌شود اما عمر

کاغذ را پاره می کند. بعد از چند روز دوباره حضرت زهرا^{علیها السلام} درباره ی ارث پدری با ابوبکر صحبت می کند و ابوبکر می گوید پیامبران از خود ارثی به جا نمی گذارند. حضرت زهرا^{علیها السلام} با استشهاده به آیات قرآن سخن ابوبکر را رد می کند. وقتی سخنان حضرت زهرا^{علیها السلام} برای ابوبکر اثر گذار نبود ایشان تصمیم گرفتند که احیای حقشان را علنی کنند و حضرت حقشان را در مسجد در حضور انصار و مهاجرین با صدای رسا مطرح کردند. حضرت زهرا^{علیها السلام} در مسجد خطبه خواندند و دوباره آیات قرآن و احکام الهی را به مردم گوشزد کردند ماجرای غدیر را یادآوری کردند. ابوبکر با بیان حدیث جعلی و نسبت دادنش به پیامبر^{صلی الله علیه و آله} (پیامبران درهم دینار و پول از خود بجای نمی گذارند و هر چه به جای گذارند دانش حکمت و کتاب خداست) خواست مردم را فریب دهد اما دانش و شجاعت حضرت زهرا^{علیها السلام} ابوبکر را دوباره رسوا کرد. حضرت فرمودند: تو به پدر من تهمت می زنی و به آیات قرآن اشاره کردند؛ «و وَرَثَ سَلِيمَانَ دَاوُودَ» (نمل/۱۶)؛ «فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا يَرْثُنِي وَ يَرِثْ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ» (مریم/۵ و ۶). همچنین احکام ارث در قرآن را مطرح کردند و فرمودند: پیامبر سخنی نگفته مگر منطبق با قرآن. در این شرایط مردم با خلیفه آشنا شدند و به افکار منفی او پی بردند. چند روز بعد ابوبکر مردم را در مسجد جمع کرد و به آن ها گفت: چون شهادت فاطمه^{علیها السلام} را رد کرده ام این حرف ها را می زند و سخنان اهانت آمیز بسیار زد، در مسجد ام سلمه بود که به سخنان ابوبکر اعتراض کرد و گفت تو چرا به دختر پیامبر^{صلی الله علیه و آله} و پسر عموی او اهانت می کنی؟ در مرحله ی آخر حضرت زهرا^{علیها السلام} در جهت روشنگری اسلام به ابوبکر گفتند: «قسم به خدا پس از این دیگر با تو سخن نمی گویم و در هر نمازی تو را نفرین خواهم کرد». در حقیقت حضرت به دنبال این بودند که مردم بفهمند خلیفه ای که در سقیفه ساخته شود حاضر نیست به آیات قرآن عمل کند. حضرت محروم شدنشان از ارث را بازگشت به آیین جاهلیت بیان کردند.

حضرت زهرا^{علیها السلام} بنیانگذار مکتب اعتراض و اولین کسی بودند که علیه خلیفه ساختگی اعتراض کردند. حضرت می دانستند که مبارزه لطمه، ضربه و مرگ دارد و با آگاهی کامل تن به مبارزه دادند. همچنین می دانستند لازم نیست نتیجه ی مبارزه همیشه سرعت باشد، بلکه گاهی اساس قیامی گذاشته می شود و بذر نهضتی کاشته می شود و حاصل آن سال ها بعد به دست می آید (انصاری، ۱۳۷۲، ص ۲۱۶ - ۱۹۶).

دفاع از قرآن

پدیده ی نفاق از همان آغاز دعوت اسلام شکل گرفت و برخی به ظاهر به اسلام ایمان آوردند اما چون دین را مخالف خواسته های خود می دیدند با حفظ نام و ظاهر اسلام به دنبال سست کردن و نابودی آن رفتند. این افراد پس از رحلت پیامبر^{صلی الله علیه و آله} ابتدا شعار «حَسْبُنَا كِتَابُ اللَّهِ» را داشتند و سپس با جلوگیری از نوشتن حدیث تلاش کردند تا قرآن و عترت را جدا از هم نشان دهند. آنان احادیث جعلی می ساختند و در چنین شرایطی حضرت زهرا^{علیها السلام} و امام علی^{علیه السلام} نخستین کسانی بودند که سیاست جریان نفاق را شناختند و از حفظ اصالت قرآن دفاع کردند. حساسیت و اهمیت مبارزه حضرت زهرا^{علیها السلام} در این است که از آغاز تحرکات دشمن و گام های نخستین تأویل و تفسیر دروغین، وارد میدان مبارزه شدند و سیاست شوم آن ها را افشا کردند از این رو خطاب به ابوبکر فرمودند: «ابابکر اکفر بالله و کذبت بکتابه؟ آیا به خدا کفر ورزیدی و قرآن را تکذیب کردی؟»

با موضع گیری شفاف حضرت^{علیها السلام} و آگاه شدن امت اسلامی، دیگر موضع گیری های جریان نفاق رنگ باخت؛ زیرا همه فهمیدند سران کودتای سقیفه دست به جعل احکام می زنند (الهی زاده، ۱۳۹۳، ص ۲۴ - ۲۲).

دفاع از ولایت

پس از رحلت پیامبر^{صلی الله علیه و آله} دشمنان اسلام خلافت را از دست امام علی^{علیه السلام} گرفته و صاحب حق را از حقش محروم کردند. حضرت زهرا^{علیها السلام} با تمام توان وارد میدان سیاست شد و با انواع راه ها علیه حکومت غاصب قیام کرد. او در کنار امیرالمؤمنین^{علیه السلام} به همراه

فرزندانش (حسن و حسین) تا چهل روز پس از رحلت رسول خدا ﷺ به در خانه‌های مهاجرین و انصار می‌رفتند و آنان را در غصب خلافت توسط حکومت وقت هشدار می‌دادند.

فاطمه ؑ در مسجد رسول خدا ﷺ در میان مهاجرین و انصار با ابوبکر به مبارزه برخاست و او را که غاصب فدک بود محکوم کرد و مردم حاضر در مسجد را با سخنان خود به گریه واداشت و جوی فراهم کرد که همه فهمیدند دختر پیامبر ﷺ مظلوم شده است (بابازاده، ۱۳۷۴، ص ۱۸۶). تأکید بر ولایت علی بن ابی طالب ؑ و یادآوری آن به انصار و مهاجرین گامی در جهت بازگرداندن خلافت به مسیر اصلی بود.

احیای نام و یاد پیامبر ﷺ

پس از رحلت پیامبر ﷺ امام علی ؑ و حضرت زهرا ؑ به تجهیز و تدفین پیکر مطهر رسول الله ﷺ پرداختند بی آنکه دست اندرکاران سقیفه حاضر شوند. گریه‌های حکیمانه‌ی ایشان همراه با مدح و رثای پیامبر ﷺ و تأکید بر واژگان رسول الله، نبی الله، امین وحی الله، ویژه بودن مقام رسالت را بر همگان آشکار ساخت و به گونه‌ای این مقام را برای امت اسلامی نهادینه کرد که منافقان قسم خورده هرگز نتوانستند مقام رسالت را انکار کنند و در طول تاریخ اسلام، حتی حکومت‌های غاصب نیز خود را به گونه‌ای به رسول الله ﷺ مرتبط می‌سازند.

اندوه حضرت زهرا ؑ تنها یک مسأله‌ی عاطفی نبود که فرزندی در سوگ پدر داشته باشد؛ بلکه این اوج معرفت او نسبت به شأن و منزلت پیامبر ﷺ بود. زبان اشک‌ها همه خدا بود و مسئولیت هدایت انسان و دفاع از حریم ولایت و امامت. بخش عمده‌ی تأثر حضرت زهرا ؑ آن بود که مبادا بعد از پیامبر ﷺ مردم سخنان پیامبر ﷺ را فراموش کنند و به آنچه او سفارش کرده عمل نمایند (انصاری، ۱۳۷۲، ص ۷۸).

حضور حضرت زهرا ؑ در مزار پدر و همچنین رفتن برای زیارت قبور شهدا، با انگیزه‌ی دفاع از اسلام همچنین بزرگداشت شهدای اسلام یادآوری صحنه‌های جنگ و حتی تذکر جایگاه لشکر اسلام و کفر را می‌داد (کریمی جهرمی، ۱۳۸۰، ص ۱۳۰).

حمایت اقتصادی

پس از آنکه پیامبر ﷺ فدک را به حضرت زهرا ؑ بخشیدند حضرت علی ؑ و حضرت زهرا ؑ درآمد آن را برای برداشتن نیاز نیازمندان به کار بردند و از آن بهره‌ی شخصی نداشتند (الهی زاده، ۱۳۹۳، ص ۴۰).

با غصب فدک دشمن می‌خواست حضرت علی ؑ را بدون پشتوانه‌ی اقتصادی کند تا حضرت با کمک مالی به مردم نتواند دل آن‌ها را بدست آورد زیرا شکی نیست که هر مبارزه‌ای نیاز به کمک مالی دارد. دشمن حتی حضرت زهرا ؑ را مقابل مردم قرار داد با این توجیه که فدک از اموال عمومی مردم است و شما می‌خواهید آن را از مردم بگیرید (کهرمی، ۱۳۹۴، ص ۴۷).

پایه‌گذاری علوم اسلامی و تربیت نیرو

حضرت زهرا ؑ مرجعیت علمی و اجتهادی داشتند، چنان که در زمان حیاتشان، امت اسلامی مشکلات و پرسش‌های خود را از ایشان می‌پرسیدند. علاوه بر زنان، مردها نیز مستقیم و یا از راه همسرشان از علوم آن حضرت بهره برده و احکام الهی را یاد می‌گرفتند. حضرت زهرا ؑ یکی از راویان احادیث رسول خدا ﷺ بودند و در مکتب ایشان افرادی مانند فضه تربیت شدند که پس از شهادت حضرت تا بیست سال به جز به قرآن لب نگشودند جز با قرآن پاسخ ندادند (الهی زاده، ۱۳۹۳، ص ۲۶).

همچنین فضه، ام ایمن، اسماء جزء تربیت شدگان حضرت بودند که در قضایای فدک و یا دیگر قضایا به نفع امیرالمومنین ؑ شهادت دادند. ورقه بن عبدالله ازدی می‌گوید: بعد از طواف در بازار گندم فروشان به فضه گفتم: از احوال مولایت فاطمه ؑ در بستر بیماری بگو. فضه با صدای بلند گریه کرد و گفت: مصیبت‌های مستور در قلبم را زنده و تازه کردی و بعد بطور مفصل جریان را نقل کرد (کهرمی، ۱۳۹۴، ص ۸۴).

حضرت زهرا علیها السلام به عنوان اسوهی مقاومت در برابر دشمنان اسلام با تمام وجود مقاومت کردند تا امروزه ما بتوانیم از حکومت اسلامی نام ببریم. اگر نبودند ائمه‌ی اطهار علیهم السلام که اسلام ناب را تبیین کنند، بشر امروزی معلوم نبود در چه سرگردانی بزرگی بسر برد. حضرت زهرا علیها السلام به عنوان یک بانوی مسلمان به وظیفه‌ی خود عمل نمودند اما دفاع از دین صرفاً وظیفه‌ی اهل البیت علیهم السلام و علماء نیست؛ بلکه هر انسانی در هر جایگاه و مقامی که باشد باید در حد توان و اثرگذاری خود از دین دفاع کند.

مقاومت یک وظیفه‌ی عمومی است

...این حرکت اسلامی را هر چه می‌توانید، تقویت کنید. راه نجات این منطقه تقویت بیداری اسلامی است. تقویت حرکت مقاومت اسلامیست. این وظیفه متوجه عموم آحاد ملت‌های مسلمان، به ویژه علمای اسلام است و بعد روشنفکران، نویسندگان، شعرا، دانشمندان، هنرمندان و نخبگان سیاسی، این‌ها مخاطبند به خطاب دعوت پیامبر اسلام و هدایت اسلامی (بیانات مقام معظم رهبری، دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۹۷).

موانع مقاومت

ابراز بی طرفی و سکوت

برخی از مسلمین مصداق آیه‌ی «مَذْبِیْنَ بَيْنَ ذَٰلِكَ لَا إِلَىٰ هَٰؤُلَاءِ لَا إِلَىٰ هَٰؤُلَاءِ» (نساء/ ۱۴۳) هستند؛ یعنی نه طرفدار حق و نه طرفدار باطل هستند و سکوت و انزوا اختیار می‌کنند به خیال باطل خود می‌خواهند از فتنه دوری کنند، در صورتی که انسان باید به دنبال حق برود و به او کمک کند. حضرت زهرا علیها السلام با این افراد مبارزه می‌کند و می‌فرماید: «زَعَمْتُ خَوْفَ الْفِتْنَةِ الْاِی الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَ اِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِیْنَ فَهَيْهَاتَ مِنْكُمْ، وَ كَیْفَ بَكُم»؛ شما می‌ترسید که به فتنه بیفتید و از ترس نیفتادن به فتنه وارد مبارزه نمی‌شوید، در حالی که در فتنه داخل شده‌اید و جهنم احاطه دارد بر کافران، پس وای بر شما.

عافیت طلبی

حضرت زهرا علیها السلام در خطبه‌ی فدک می‌فرمایند: «الَا وَ قَدْ أَرَىٰ اَنْ قَدْ اَخْلَدْتُمْ اِلَى الْخَفْضِ.... وَ خَلَوْتُمْ بِالْاِدْعَا»؛ دیگر شما حال قیام و مبارزه را ندارید و می‌خواهید در آسایش و خوشگذرانی باشید و زندگی راحت بکنید؟ از این بیان روشن می‌شود که زمینه‌ی اصلی غصب خلافت و رهبری، بی‌تفاوتی مردم و راحت طلبی آن‌ها بوده. اگر مردم در مقابل آرمان‌های اسلام بی‌تفاوت نشده بودند هرگز چند نفر قدرت طلب نمی‌توانستند با عوام فریبی و تظاهر به دین، قرآن و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله مسیر امامت را منحرف سازند (کهرمی، ۱۳۹۴، ص ۵۳ و ۵۴).

مقاومت و پایداری زنان و مردان مسلمان در طول تاریخ اسلام سبب شد که این چراغ روشن بماند و با همین مقاومت روزی خواهد رسید که احکام اسلام کامل و به درستی اجرا شود. از ثمرات مقاومت به وجود آمدن انقلاب اسلامی، پیروزی در دفاع مقدس و بیداری اسلامی است.

مقاومت در زمان کمبود و محدودیت معنا پیدا می‌کند و دشمنان اسلام همواره با در تنگنا قرار دادن مسلمانان سعی در نابودی اسلام داشته‌اند؛ اما مسلمانان با مقاومت، دین اسلام را زنده و پابرجا نگه داشته‌اند. اگر امروزه شاهد کمرنگ شدن بعضی از احکام هستیم، ثمره‌ی غفلت این نسل بشر است که اگر بیدار نشویم به زودی آنچه بزرگان رشته‌اند را ما پنبه خواهیم کرد. بهتر است به جای کسب لذات آنی برای کسب لذات ماندگار مقاومت کنیم.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. خطبه فدک
۳. الهی زاده، محمدحسین، تثبیت تمدن و حیانی، مشهد، تدبر در قرآن و سیره، ۱۳۹۳.

۴. انصاری، عذرا، جلوه‌های رفتاری حضرت زهرا^{علیها السلام}، قم، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه، ۱۳۷۲.
۵. انصاری، مهدی، فاطمه^{علیها السلام} اسطوره تقوا مبارزه مقاومت، قم، امین.
۶. بابازاده، علی اکبر، تحلیل سیره‌ی فاطمه زهرا^{علیها السلام}، قم، انصاریان، ۱۳۷۴.
۷. بیانات مقام معظم رهبری، دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۹۷/۰۹/۰۴، KHAMENEI.IR
۸. بیانات مقام معظم رهبری، مراسم شب سالگرد رحلت امام خمینی^{علیه السلام}، ۱۳۹۸، KHAMENEI.IR
۹. دهخدا، فرهنگ لغت.
۱۰. کریمی جهرمی، سیره و سخن فاطمه^{علیها السلام}، قم، راسخون، ۱۳۸۰.
۱۱. کهرمی، مرتضی، ۱۱۰ شیوه مبارزاتی حضرت زهرا^{علیها السلام} در دفاع از ولایت، مشهد، هاتف، ۱۳۹۴.